

การพัฒนาขั้นสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่างครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์

An Integrated Approach to Developing Turmeric to Meet Agricultural Standards: Adding Value Through Local Wisdom in Surin Province

อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์^{1*}, ชนมนัฐชา กังวานศุภพันธ์², และ ธาริณี มีเจริญ³

Ubonwan Suwannaputit^{1*}, Chonnatcha Kungwansupaphan², and Tarinee Meecharoen³

¹⁻²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Management Science, Surindra Rajabhat
University, Thailand.

³คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Industrial Technology, Surindra Rajabhat
University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : s_ubonwan@srnu.ac.th

DOI : 10.14456/jlgisrru.2025.38

Received : May 2, 2025; Revised : May 24, 2025; Accepted : May 25, 2025

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ตาม
การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญา และบริบทของจังหวัดสุรินทร์ มี
วัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช
สมุนไพร “ขมิ้นชัน” ให้กับชุมชนท้องถิ่น และ 2) ยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิต
พืชสมุนไพรตลอดห่วงโซ่มูลฐานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย
ของ นวัตกรรมชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตั้งแต่การกำหนดปัญหาการดำเนินการ การ
วิเคราะห์ข้อมูล หาแนวทางในการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เก็บข้อมูลปฐมภูมิจากนวัตกรรม ผู้ให้
ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีสมาชิกชุมชน 123
คน ในชุมชนเป้าหมาย 8 ชุมชน จาก 4 อำเภอในจังหวัดสุรินทร์ โดยการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า
1) เกิดรูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน”
โดยมีการจัดการใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การจัดการให้พื้นที่ปลูกปลอดภัย การจัดการให้ผลผลิตปลอดภัย
และการจัดการผู้ปลูกปลอดภัย และ 2) แปลงปลูกพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ได้รับการรับรองแหล่งผลิตพืช
สมุนไพรขมิ้นชัน (GAP สำหรับพืชสมุนไพร) จำนวน 30 แปลง (13.43 ไร่) ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในจังหวัด
อีสานใต้ และการผลิตพืชสมุนไพรอินทรีย์ (Organic Thailand) จำนวน 1 แปลง (0.23 ไร่) ผลผลิตต่อไร่
ของพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” เพิ่มขึ้น 2.28 เท่า ในฤดูกาลปลูก พ.ศ. 2566 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดย
นวัตกรรมชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงชัดเจนในด้านความรู้และเทคโนโลยี ด้านเครือข่ายและความร่วมมือ และ

Citation : Suwannaputit, U., Kungwansupaphan, C., & Meecharoen, T. (2025). An Integrated Approach to Developing

Turmeric to Meet Agricultural Standards: Adding Value Through Local Wisdom in Surin Province. *Journal of
Local Governance and Innovation*, 9(2), 297 - 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในชุมชน เกิดเป็นนายสถานีที่มีทักษะในการรับ ปรับใช้ และต่อยอดความรู้ และนวัตกรรมพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ได้อย่างครอบคลุมในทุกกิจกรรมของห่วงโซ่อุปทาน โดยผลการวิจัย จัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมการผลิตและแปรรูปขมิ้นชันที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ตรงกับความต้องการทางการตลาด โดยมุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาสู่การพัฒนากระบวนการต้นน้ำ มากขึ้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ (Keywords) : มาตรฐานพืชสมุนไพร, ขมิ้นชัน, ห่วงโซ่การผลิต, ภูมิปัญญา, รูปแบบการจัดการความรู้

Abstract

This research is a participatory action research aimed at developing a knowledge management model based on Good Agricultural Practices (GAP) for medicinal plants that aligns with local wisdom and the context of Surin Province. The objectives were: 1) to develop a knowledge management model for GAP-compliant cultivation of *Curcuma longa* (turmeric) for local communities, and 2) to enhance quality management standards throughout the herbal plant production chain, grounded in indigenous knowledge and local identity. The research emphasized participation from community innovators, stakeholders, and beneficiaries in all stages—problem identification, implementation, data analysis, problem-solving, and policy recommendation. Primary data were collected from key informants and community innovators, while secondary data were obtained from relevant documents and sources. The study involved 123 community members from 8 target communities across 4 districts in Surin Province, selected through purposive sampling. The findings revealed that: 1) A GAP-based knowledge management model for turmeric was successfully developed, focusing on three key management aspects—safe cultivation areas, safe production outputs, and safe farmers; and 2) Thirty turmeric plots (totaling 13.43 rai) received GAP certification for medicinal plant production, the highest number in the lower Northeastern region of Thailand, and one plot (0.23 rai) achieved Organic Thailand certification. The yield per rai of turmeric increased by 2.28 times during the 2023 growing season compared to the previous year. Community innovators demonstrated significant improvements in knowledge, technology, networks, collaboration, and community-based learning processes. They have become key facilitators equipped with the skills to receive, adapt, and further develop knowledge and innovations related to the herbal plant turmeric, effectively integrating them across all activities within the supply chain. The research

Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลสิทธิ์, ขนมนัฐชา กังวานศุภพันธ์, และ ธาณิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาขมิ้นชันสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

outcomes were used to formulate policy recommendations to promote the production and processing of high-quality, market-driven turmeric, with an emphasis on applying technology and innovation to upstream processes to effectively drive community economic development in Surin Province.

Keywords : Herb Standards, Turmeric, Product Chain, Local Wisdom, Knowledge Management Model

บทนำ (Introduction)

จากการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 2019 ทำให้ความมั่นคงทางด้านสุขภาพร่างกายได้กลายเป็นประเด็นหลักซึ่งส่งผลกระทบต่อคนทั่วโลก หลายประเทศหันมาให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการป้องกันตนเองจากโรคระบาดต่าง ๆ การฟื้นฟูและรักษาสุขภาพ ทั้งโดยการแพทย์สมัยใหม่และวิถีธรรมชาติ โดยเฉพาะการดูแลสุขภาพที่กลับไปสู่จุดเริ่มต้นจากตัวเองและครอบครัว โดยการกินอาหารให้เพียงพอ เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงไร้โรคภัย แทนการกินยาให้เป็นอาหาร จึงทำให้พืชสมุนไพรจึงเป็นทางเลือกสำคัญในการบริโภคพืชเนื่องจากสามารถหากินได้ง่าย ราคาไม่แพง ทำให้มีผู้ผลิตพืชสมุนไพรเกิดขึ้นจำนวนมาก โดยเฉพาะในระดับชุมชนทั้งที่เป็นกลุ่มและวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะขมิ้นชัน ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรเป้าหมายในการส่งเสริมและพัฒนาให้มีคุณภาพระดับสากล เนื่องจากขมิ้นชันเป็นสมุนไพรที่ได้รับการยอมรับ และมีศักยภาพในการต่อยอดเชิงพาณิชย์ รวมถึงนโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงพยาบาลต่าง ๆ ใช้จ่ายที่มาจากพืชสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น ทดแทนการนำเข้ายาแผนปัจจุบัน (Leekaew, 2018)

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่มีศักยภาพในเชิงพื้นที่ในการเป็นแหล่งผลิตพืชสมุนไพรโดยพิจารณาจากศักยภาพของดินตามฐานข้อมูลแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) อีกทั้งพืชสมุนไพรถูกระบุว่าเป็นพืชเศรษฐกิจอนาคตไกลของจังหวัดสุรินทร์ที่ควรส่งเสริมให้มีการปลูก (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2021) โดยพืชสมุนไพรที่มีการเพาะปลูกกันมากมีหลายชนิด อาทิ ขมิ้นชัน ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรของจังหวัดสุรินทร์มีการเพาะปลูกมาตั้งแต่ในอดีตทั้งเพื่อ การบริโภค บำรุงร่างกาย ดูแลรักษาสุขภาพ และวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ทั้งนี้ การเพาะปลูกและผลิตพืชสมุนไพรส่วนใหญ่ของจังหวัดสุรินทร์เป็นการดำเนินการในระดับครัวเรือน แต่ก็มีหลายพื้นที่ ๆ มีการพัฒนาการผลิตและขยายกำลังการผลิตในเชิงพาณิชย์เพื่อตอบสนองความต้องการที่มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่องของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ อย่างไรก็ตาม การผลิตพืชสมุนไพรของจังหวัดสุรินทร์คล้ายคลึงกันกับพื้นที่อื่น ๆ อีกหลายพื้นที่ นั่นคือ ยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลากหลายรูปแบบในการพัฒนาและมุ่งสู่การเป็นเมืองสมุนไพรอย่างเต็มรูปแบบ ทั้งนี้ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ผลิตสมุนไพรของจังหวัดสุรินทร์ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 พบว่า การผลิตพืชสมุนไพรของจังหวัดสุรินทร์มีจุดอ่อนสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์จุดอ่อนของสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรประเทศไทย (Department of International Trade Promotion, 2022) ได้แก่ การพัฒนาต้นน้ำที่ขาดประสิทธิภาพ

Citation : Suwannaputit, U., Kungwansupaphan, C., & Meecharoen, T. (2025). An Integrated Approach to Developing

Turmeric to Meet Agricultural Standards: Adding Value Through Local Wisdom in Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 9(2), 297 - 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

ส่งผลต่อความไม่แน่นอนของผลผลิตในประเทศทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งเกษตรกรขาดองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตภาพในผลิต รวมถึงการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปลอดภัยตามมาตรฐานที่กำหนด

ปัจจุบัน ขมิ้นชันได้ถูกกำหนดให้เป็นสมุนไพรที่มีความพร้อมตามห่วงโซ่การพัฒนาสมุนไพรแซมเปียน (Herbal Champions) หากแต่ปัจจุบันความไม่สอดคล้องระหว่างอุปสงค์และอุปทานของปริมาณผลผลิตสมุนไพรส่งผลให้เกิดการขาดแคลนวัตถุดิบสมุนไพรที่เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม และถึงแม้ในปัจจุบันเกษตรกรได้ให้ความสนใจในการปลูกพืชสมุนไพรเพิ่มขึ้น แต่องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างมาตรฐานของพืชสมุนไพรขมิ้นชันยังมีไม่มากนัก จึงทำให้ไม่เกิดการกระจายแหล่งเพาะปลูกในพื้นที่ที่เหมาะสม (National Herbal Policy Committee, 2023) ทั้งนี้ จังหวัดสุรินทร์ได้กำหนดให้ขมิ้นชันเป็นพืชสมุนไพรที่ได้รับการส่งเสริม และสร้างมูลค่าเพิ่ม แต่พื้นที่ปลูกยังจำกัด ยังไม่ได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) หรืออินทรีย์ ในแต่ละปีผลิตเพียงเพื่อขายให้โรงพยาบาลในพื้นที่ ตลาดในชุมชน ดังนั้น ตลาดขมิ้นชันจึงเป็นตลาดที่มีการเติบโตสูงอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพที่คำนึงถึงความปลอดภัยและมาจากธรรมชาติ ทั้งนี้ เนื่องจากขมิ้นชันมีการนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพ รักษาโรค และผลิตภัณฑ์เสริมความงาม ซึ่งส่งผลต่อร่างกายโดยตรง ดังนั้น ขมิ้นชันที่นำไปใช้จึงจำเป็นต้องได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice, GAP) ซึ่งเป็นแนวทางการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค ประกอบด้วย 8 ข้อกำหนด ได้แก่ น้ำ พื้นที่ปลูก วัตถุดิบทรายทางการเกษตร การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา สุขลักษณะส่วนบุคคล และการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ (Sangkhachorn, Treewankul, & Sukprasert, 2021)

จากข้อค้นพบสำคัญและช่องว่างการพัฒนาของสมุนไพร ขมิ้นชัน ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดตำบลเป้าหมายในการทำวิจัยมีจำนวน 8 ตำบล ในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอกาบเชิง อำเภอบัวลาย อำเภอพนมดงรัก และอำเภอสัญชัย ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้พิจารณาจากฐานข้อมูลการปลูกพืชสมุนไพร Agri Map จังหวัดสุรินทร์ โดยพบว่า พื้นที่เป้าหมายในการวิจัยเป็นพื้นที่ ๆ มีการผลิตพืชสมุนไพรและมีชุดดินที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นเสริมเพื่อลดต้นทุนการปลูกข้าว และใช้พื้นที่ว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมด้วยการทำเกษตรปลอดภัย นอกจากนี้ จากประเด็นปัญหาที่แท้จริงและความต้องการของชุมชน นำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับขมิ้นชันในแต่ละกิจกรรมที่เชื่อมโยงกัน และชุมชนต้องได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับสู่การเป็นชุมชนนวัตกรรม “ขมิ้นชัน” โดยการใช้นวัตกรรมจัดการในการเพาะปลูกที่ดีและเหมาะสมตามแนวทางของเกษตรอินทรีย์และวิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ซึ่งจะช่วยยกระดับมาตรฐานการผลิต ลดต้นทุนการสูญเสียจากการผลิต และได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งนี้การได้รับการรับรอง

Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลทิพย์, ขนมนันธูชา กังวานศุภพันธ์, และ ธาณิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาขมิ้นชันสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) หรือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic) จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับมันชัน และยกระดับเศรษฐกิจฐานรากอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ให้กับชุมชนท้องถิ่น
2. เพื่อยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืชสมุนไพรตลอดห่วงโซ่มูลฐาน ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

ขมิ้นชัน

ขมิ้นชัน (*Curcuma longa* L.) เป็นพืชสมุนไพรที่คนไทยรู้จักและมีการนำมาใช้ประโยชน์มาเป็นเวลาช้านาน ทั้งการใช้เป็นยาและอาหาร ดังนั้นจึงมีโอกาสนี้ที่จะใช้ร่วมกับยารักษาโรคแผนปัจจุบันต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดอันตรกิริยาต่อยาได้ ซึ่งในการศึกษา พบว่า สารเคอร์คิวมินอยด์ (curcuminoid) จากขมิ้นชันเกิดปฏิกิริยากับยาหลายชนิดทั้งในรูปแบบปฏิกิริยาทางเภสัชจลนศาสตร์และปฏิกิริยาทางเภสัชพลศาสตร์ ดังนั้น เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องการใช้สมุนไพรจึงควรศึกษาข้อมูลดังกล่าว เพื่อนำไปปรับใช้ได้ถูกต้อง และได้ประโยชน์จากการใช้ยาแผนปัจจุบันกับสมุนไพรที่มีประสิทธิภาพสูงสุด (Leekaew, 2018) จากการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยขมิ้นชัน ของ Pridakorn & Sitthileart (2021) สำหรับใช้เป็นแนวทางกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยขมิ้นชัน ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 และยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยการวิเคราะห์ที่ลงรายละเอียดทั้งระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยขมิ้นชันสู่การปฏิบัติ ต้องให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับของห่วงโซ่อุปทานที่สำคัญ คือ เกษตรกรซึ่งเป็นผู้ผลิตต้นน้ำ เพราะคุณภาพของผลผลิตต้นน้ำเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่อุปทาน โดยแนวทางการผลักดันการทำงานวิจัยในระดับต้นน้ำ ควรมุ่งสร้างความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานให้ทุนกับหน่วยงานรัฐด้านส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้สามารถแปลงปัญหาการเพาะปลูกต้นน้ำมาเป็นงานวิจัยที่สอดคล้อง เพื่อหาคำตอบ และแปลงงานวิจัยกลับสู่การปฏิบัติและขยายผลได้อย่างเป็นรูปธรรม มีแนวทางและกระบวนการชัดเจน สามารถนำผลไปสู่การเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกรต้นน้ำได้

Citation : Suwannaputit, U., Kungwansupaphan, C., & Meecharoen, T. (2025). An Integrated Approach to Developing

Turmeric to Meet Agricultural Standards: Adding Value Through Local Wisdom in Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 9(2), 297 - 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้คณะผู้วิจัยเลือกขมิ้นชันพันธุ์ตรัง 1 คือ 1) ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่อีสานใต้ จากศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ 2) เป็นพันธุ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาด ได้แก่ โรงพยาบาลเกษตรกรที่ต้องการหัวพันธุ์ 3) มีงานวิจัยรับรองเกี่ยวกับผลผลิตต่อไร่ ปริมาณสารสำคัญ

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร

การพัฒนาสมุนไพรจำเป็นต้องใช้องค์ความรู้หลัก 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและการใช้หรือหมอยาพื้นบ้าน และส่วนที่เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งทั้ง 2 ส่วนล้วนมีความสำคัญ ในส่วนของความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้น การตรวจสอบสมุนไพรนั้นว่ามีความสำคัญยิ่งและเป็นรากฐานของการพัฒนาการแพทย์แผนไทยที่ยั่งยืนช่วยยกระดับมาตรฐานคุณภาพของสมุนไพรให้เป็นที่ยอมรับในประสิทธิภาพการรักษาที่สม่ำเสมอและมีความปลอดภัย เนื่องจากสมุนไพรในปัจจุบันอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากเดิมมาก มีสารพิษ โลหะหนัก ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าวัชพืชที่ตกค้างในดินมากมาย ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องทดลองให้ได้ผลแน่นอน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคและเพิ่มความยอมรับจากบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งนี้วัตถุดิบสมุนไพรจะมีคุณภาพดีมากขึ้นขึ้นอยู่กับกระบวนการในการผลิตสมุนไพร ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลายสาขาวิชาชีพ ได้แก่ นักวิชาการเกษตร เกษตรกร ผู้เก็บสมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติ และผู้ค้าวัตถุดิบ (Chokwiwatthan, 2004) ทั้งนี้ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร (Good Agricultural Practices For Herbs) ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 หมายเลข มกษ. 3502 - 2561 ครอบคลุมข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตพืชสมุนไพร ทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตในแปลงปลูกถึงการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งมีการบรรจุและ/หรือรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้วัตถุดิบพืชสมุนไพรที่มีคุณภาพและปลอดภัย เหมาะสมสำหรับแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สุขภาพ ความปลอดภัย และสวัสดิภาพของผู้ปฏิบัติงาน มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ครอบคลุมการผลิตวัตถุดิบพืชสมุนไพรที่จำหน่ายในรูปผลผลิตสด และพืชสมุนไพรที่ผ่านการลดความชื้น (National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards, 2019)

นอกจากนี้ ในด้านคุณภาพและมาตรฐานของวัตถุดิบสมุนไพร พบว่า วัตถุดิบที่มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพดี มีคุณสมบัติคงที่ ตามมาตรฐานที่ตลาดต้องการ ปัจจุบันมีการสนับสนุนให้ปลูกสมุนไพรเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่พอความต้องการของตลาด ทั้งการผลิตวัตถุดิบในระดับการค้าและป้อนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการควบคุมคุณภาพทุกขั้นตอนการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำ ซึ่งได้แก่ กระบวนการปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูป การเก็บรักษา จัดมาตรฐานการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยวเพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ รวมทั้งเสริมระบบเกษตรอินทรีย์ในการผลิตสมุนไพรให้มากขึ้น เพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณสมบัติตามมาตรฐานวัตถุดิบที่กำหนดไว้ (Suriyawittayavech, 2019) ดังนั้น การจัดการความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ

Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลสิทธิ์, ขนมนัฐชา กังวานศุภพันธ์, และ ธาณิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาขมิ้นชันสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

และมาตรฐานจึงเป็นวิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อจัดการข้อมูลที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยการค้นหา จัดข้อมูล แบ่งปัน และนำความรู้ประเภทต่าง ๆ มาใช้ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร (Praditha & Lubis, 2024) ซึ่งงานวิจัยนี้ได้้นำแนวคิดการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของวัตถุดิบสมุนไพร โดยมุ่งหวังให้พื้นที่เป้าหมายได้รับการรับรองแหล่งปลูกพืชสมุนไพรตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยวิธีการและแผนการดำเนินงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ มีดังนี้

ขั้นการเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อมเป็นกระบวนการสร้างกลไก และภาคีความร่วมมือในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อสร้างความชัดเจนของกลไกและภาคีความร่วมมือการพัฒนาพื้นที่ระดับตำบล (ชุมชน) และหน่วยงานผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกระบวนการการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมี key partner ดังนี้

Key partner ร่วมดำเนินงาน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกษตรตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสุรินทร์

Key partner ในการเสริมพลังที่มาช่วยหนุนเสริมการทำงาน ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ โรงพยาบาลอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ สถานีพัฒนาที่ดินสุรินทร์ สภาเกษตรกรจังหวัดสุรินทร์ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ

ในขั้นนี้เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ก่อนเริ่มดำเนินโครงการวิจัย ดังนี้

1) ด้านข้อมูล บริบทชุมชน โดยลงพื้นที่สำรวจบริบทชุมชน ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เกี่ยวกับบริบทชุมชนและสภาพการณ์ก่อนเริ่มดำเนินโครงการในมิติเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาของชุมชนเป้าหมาย รวมทั้งเก็บข้อมูลพื้นฐาน (Baselined Data) และข้อมูลความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี และสังคมของชุมชน โดยมีเครื่องมือ ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ขอบกำหนดด้านสภาพอากาศและดินอาจเพียงพอที่จะบ่งชี้ถึงผลผลิตของพืช เป็นเพียงการบ่งชี้ถึงความเหมาะสมของพื้นที่เพาะปลูกเฉพาะเท่านั้น และไม่ใช่ว่าทำเลที่เหมาะสมสูงจะให้ผลผลิตมากกว่าพื้นที่ที่เหมาะสมหรือมีความเหมาะสมเพียงเล็กน้อย (Parthasarthy, et all., 2007) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย ดังนี้ 1) เป็นชุมชนที่เคยปลูกพืชสมุนไพร หรือพืชชนิดอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน และ 2) เป็นชุมชนที่มีผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประธานกลุ่ม หรือการให้ความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ที่เข้มแข็ง เนื่องจากผู้นำมีบทบาทสำคัญในการทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความยั่งยืน

ทั้งนี้ ในการเลือกชุมชน เป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยการมีส่วนร่วมของคณะผู้วิจัย ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานเกษตรอำเภอ โดยมีชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ชุมชน ได้แก่ 1) บ้านตะเคียน ตำบลตะเคียน อำเภอกาบเชิง 2) บ้านกู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง 3) บ้านกระดาด ตำบลโคกยาง อำเภอปราสาท 4) บ้านกันตวงระมวล ตำบลกันตวงระมวล อำเภอปราสาท 5) บ้านโซค ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท 6) บ้านท่าสว่าง ตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก 7) บ้านโคกยาว ตำบลโคกกลาง อำเภอพนมดงรัก และ 8) บ้านแสงทอง ตำบลบ้านจารย์ อำเภอสังขะ

2) เตรียมคนในชุมชนโดยให้ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มเป้าหมายดำเนินการรับสมัครและพิจารณาคัดเลือกอาสาสมัครจากแต่ละชุมชนเป้าหมาย ชุมชนละ 10-20 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 123 คน เข้าร่วมเป็นทีม นวัตกรรมชุมชน (Community Innovator) เพื่อเป็นแกนนำในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ โดยมีเกณฑ์ การคัดเข้า (inclusion criteria) ผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัยในชุมชน ดังนี้

- (1) เป็นผู้ที่มีความประสงค์ในการปลูกพืชสมุนไพรหรือการทำเกษตรในรูปแบบอื่น
- (2) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 80 ของการดำเนินกิจกรรม)
- (3) สนใจและความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ โดยยินยอมให้สอบถามข้อมูลส่วนบุคคล
- (4) มีทัศนคติในการเปิดรับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) คือ ผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัยยุติการเข้าร่วมโครงการหรือย้ายถิ่นฐานระหว่างที่ดำเนินการศึกษา

3) เตรียมนวัตกรรม เทคโนโลยี หรือองค์ความรู้ที่พร้อมใช้และสามารถแก้ปัญหาหรือสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของชุมชน ได้แก่ พืชสมุนไพร ขมิ้นชัน การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร มาตรฐานพืชสมุนไพร การปลูกสมุนไพรภายใต้รูปแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร ห่วงโซ่การผลิต ปุย น้ำหมักชีวภาพ การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิต องค์กรแห่งการเรียนรู้ และชุมชนนวัตกรรม

4) เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ ประเด็นในการประชุมกลุ่ม/เสวนา เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร องค์กรแห่งการเรียนรู้ และชุมชนนวัตกรรม โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา คำถามและประเด็นต่างๆ ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผลของข้อมูลการวิจัยให้ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิจากการเก็บรวบรวมจากการสังเคราะห์เอกสารมารวบรวมให้เป็นระบบ โดยเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนาร่วมกับเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5) การสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป้าหมาย รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยจัดประชุมหรือจัดเวทีชุมชนร่วมกับสมาชิกชุมชนเป้าหมาย และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างการรับรู้

Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลสิทธิ์, ชนมนัสฐา กังวานศุภพันธ์, และ ธาณิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาขมิ้นชันสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgsrru.2025.38>

สร้างการเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วม ในการสร้างเป้าหมายร่วม และวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามาตรฐานพืชสมุนไพรขึ้นชั้นตลอดห่วงโซ่การผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์ รวมถึงดำเนินงานร่วมกันวางแผนในการดำเนินกิจกรรม และแผนบริหารความเสี่ยงของโครงการ ตั้งแต่การให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การสร้างความร่วมมือ การร่วมดำเนินการ และการร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล (Parinyasuthinan, 2018)

ขั้นตอนการดำเนินการ

การดำเนินการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นเตรียมความพร้อมมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำมาใช้เพื่อคิดแก้ปัญหา เพื่อการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ระบุปัญหาและกรอบของปัญหา และออกแบบกระบวนการดำเนินการของโครงการโดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization: LO) ร่วมกับแนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) โดยวิธีการศึกษาอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในทุกระดับจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และภาคีเครือข่ายในทุกภาคส่วน เพื่อสร้างแนวคิดองค์กรแห่ง การเรียนรู้ โดยสร้างและยกระดับการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะร่วมกันกับสมาชิกชุมชนเป้าหมาย และถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมให้กับชุมชนอื่นต่อไป โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร มีการจัดกิจกรรมประชุมกลุ่มย่อย และอบรมเชิงปฏิบัติการ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” การพัฒนามาตรฐานพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ตลอดห่วงโซ่การผลิต และกระบวนการ วิธีการเครื่องมือในการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน”

2) การยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืชสมุนไพรตลอดห่วงโซ่บนฐานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาระบบการผลิตไปสู่การรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อราคาผลผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตตามข้อกำหนด การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว การจัดการคุณภาพในกระบวนการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การจัดการคุณภาพในกระบวนการเก็บรักษา และการขนย้าย การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ และการตรวจรับรองการผลิตระบบการจัดการคุณภาพ GAP และอินทรีย์ พืชสมุนไพร และและมาตรฐานพืชสมุนไพรแห่ง

ทั้งนี้ ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 มุ่งเน้นประเด็นการจัดการความรู้ และยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพรขมิ้นชัน

Citation : Suwannaputit, U., Kungwansupaphan, C., & Meecharoen, T. (2025). An Integrated Approach to Developing

Turmeric to Meet Agricultural Standards: Adding Value Through Local Wisdom in Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 9(2), 297 - 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

ประกอบด้วย 8 ข้อกำหนดของสำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ได้แก่ 1) น้ำ 2) พื้นที่ปลูก 3) วัตถุดิบทรายทางการเกษตร 4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว 5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 6) การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา 7) สุขลักษณะส่วนบุคคล และ 8) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ และมาตรฐานพืชสมุนไพรแห้ง

ขั้นตอนบทเรียน

1) จัดเวทีถอดบทเรียน โดยนำแนวทางที่ร่วมกันกำหนดเพื่อแก้ปัญหาการดำเนินการและเรียนรู้จากกระบวนการที่ทำในประเด็นก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินการจัดกิจกรรม โดยให้เกิดการสะท้อนกลับจาก นวัตกรรมชุมชน และข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

2) รวบรวมองค์ความรู้/นวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และแบบสังเกต นำมาจัดให้เป็นระบบเพื่อให้สามารถคืนความรู้สู่ชุมชน ถ่ายโอนความรู้ไปยังผู้อื่นและทำให้ความรู้นั้นสามารถเข้าถึงได้สำหรับผู้ที่ต้องการโดยจัดทำในรูปแบบคู่มือ/ชุดการเรียนรู้

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ให้กับชุมชนท้องถิ่น

จากผลการศึกษาบริบทพื้นที่และศักยภาพทุนเดิมของชุมชนและผลการจัดเวทีชุมชนประชุมกับนวัตกรรมชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำผลและข้อค้นพบที่ได้มาวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) โดยสร้างการมีส่วนร่วมให้ตัวแทนหน่วยงานเครือข่ายผู้มีส่วนได้เสียและชุมชนชุมชนร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาซึ่งเป็นกิจกรรมต้นน้ำของห่วงโซ่อุปทานพืชสมุนไพรขมิ้นชัน จังหวัดสุรินทร์ โดยเริ่มจากให้คนในพื้นที่มีความรู้และทักษะในการพัฒนาผลผลิตพืชสมุนไพรที่มีคุณภาพทั้งด้านปริมาณและคุณภาพสู่การเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ตามอัตลักษณ์พื้นที่ และเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพออกสู่ตลาดภายนอก จากนั้นร่วมกันกำหนดหัวข้อที่สนใจและเป็นหัวข้อที่สำคัญที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่มุ่งตอบโจทย์เป้าหมาย ผนวกกับความรู้ ความเชี่ยวชาญหรือเทคโนโลยีของคนในพื้นที่ หรือที่นักวิจัยมีอยู่ และความรู้ ความเชี่ยวชาญหรือเทคโนโลยีของคนในพื้นที่ หรือที่ชุมชนมีอยู่ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้นำผลในส่วนนี้ไปใช้ในการกำหนดและประเมินการเลือกใช้อำนาจความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ โดยใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Platform) พืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

จากการดำเนินการวิจัย ทำให้ได้รูปแบบการยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืชสมุนไพรขมิ้นชันตลอดห่วงโซ่บนฐานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งดัดแปลงจากการปฏิบัติทาง

Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลสิทธิ์, ขนมนัธฐา กังวานศุภพันธ์, และ ธาณิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาขมิ้นชันสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

การเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร มกษ.3502-2561 และข้อมูลจากศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ กรมวิชาการเกษตร (Kongsawat, 2023) ผนวกกับการประยุกต์ใช้ภูมิรู้เดิมในพื้นที่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืชสมุนไพรขึ้น
ตลอดห่วงโซ่มูลฐานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น

จากภาพที่ 1 ในการยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืชสมุนไพรขึ้น
ตลอดห่วงโซ่ เพื่อให้ได้วัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน จากการที่กลุ่มเกษตรกรได้มาตรฐาน GAP
หรืออินทรีย์สำหรับพืชสมุนไพร โดยมีการจัดการใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การจัดการให้พื้นที่ปลูกปลอดภัย ประกอบด้วย น้ำ และพื้นที่ปลูก
2. การจัดการให้ผลผลิตปลอดภัย ประกอบด้วย วัตถุดิบการเกษตร การจัดการคุณภาพใน
กระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการพักผลผลิต
3. การจัดการให้ผู้ปลูกปลอดภัย ประกอบด้วย ลักษณะส่วนบุคคล และการบันทึกข้อมูลและการตาม
สอบ

นอกจากนี้ ปัจจัยของความสำเร็จในการยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืช
สมุนไพรขึ้นตลอดห่วงโซ่ ดังนี้

พื้นที่ : เป็นความรู้เกี่ยวกับชนิดดิน แหล่งน้ำ แนวทางการระบายน้ำ ปริมาณน้ำฝน ฤดูกาล ภัยแล้ง/น้ำ
ท่วม ทั้งนี้ พบว่า จังหวัดสุรินทร์ มีชั้นความเหมาะสมของดินในการปลูกขึ้นชั้นส่วนใหญ่เหมาะสมเล็กน้อย
จำนวน 907,735.6 ไร่ เหมาะสมปานกลาง จำนวน 649,330.9 ไร่ และเหมาะสมสูง จำนวน 56,463.83
(Kongsawat, 2023) ในขณะเดียวกันมีปัญหาภัยแล้งสลับน้ำท่วม ทำให้ในการปลูกขึ้นในพื้นที่เป้าหมาย
จึงมีการกำหนดพื้นที่ที่ไม่ขวางทางน้ำ และมีการยกแปลงขึ้นเพื่อระบายน้ำท่วมขัง

Citation : Suwannaputit, U., Kungwansupaphan, C., & Meecharoen, T. (2025). An Integrated Approach to Developing

Turmeric to Meet Agricultural Standards: Adding Value Through Local Wisdom in Surin Province. *Journal of*
Local Governance and Innovation, 9(2), 297 - 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

ไขมัน : เป็นความรู้เกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อตลาดไขมันชั้น อาทิ ความต้องการไขมันชั้น ต้นทุน/มูลค่าสินค้า/ผลตอบแทน/ความยากง่าย ต้นทุนการขนส่ง มาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง การเพิ่มรายได้จากสิ่งเหลือใช้ทางการเกษตร ซึ่งแนวโน้มในอนาคต ไขมันชั้นจะปลูกเฉพาะที่ ตลาดต้องการไขมันชั้นที่มีสารสำคัญสูง ปลอดภัยจากสารพิษ ต้องการไขมันชั้นแห้ง สารสกัด และน้ำมันหอมระเหย จึงต้องมีการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรม มาถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดนวัตกรรมเชิงพื้นที่ (Kongsawat, 2023) และสร้างรายได้เพิ่มจากไขมันชั้น รวมถึงปรับเปลี่ยนสินค้าไขมันชั้นเดิมเพื่อสร้างสินค้าไขมันชั้นที่แตกต่าง

เกษตรกร : เป็นความรู้ถึงศักยภาพของเกษตรกรในการปลูกพืชสมุนไพรไขมันชั้น และสมุนไพรอื่น และกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่ม และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เกษตรกรเป้าหมายมีความรู้ในการปลูกพืชสมุนไพรไขมันชั้น สมุนไพรอื่น และการทำเกษตรปลอดภัย

ผลการยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืชสมุนไพรตลอดห่วงโซ่มูลฐานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ผลการยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืชสมุนไพรตลอดห่วงโซ่มูลฐานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการจัดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ โดยใช้ LIP พืชสมุนไพร “ไขมันชั้น” ที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งนวัตกรรมชุมชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพรไขมันชั้น ส่งผลให้

1) แปลงปลูกพืชสมุนไพร “ไขมันชั้น” ได้รับการรับรองแหล่งผลิตพืชสมุนไพรไขมันชั้น (GAP สำหรับพืชสมุนไพร) จำนวน 30 แปลง (13.43 ไร่) ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในจังหวัดอีสานใต้ และการผลิตพืชสมุนไพรอินทรีย์ (Organic Thailand) จำนวน 1 แปลง (0.23 ไร่)

2) ผลผลิตต่อไร่ของพืชสมุนไพร “ไขมันชั้น” เพิ่มขึ้น 2.28 เท่า ในฤดูกาลปลูก พ.ศ. 2566 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา

3) เกิดรูปแบบการผลิตพืชสมุนไพร “ไขมันชั้น” 3 รูปแบบ ที่เหมาะสมสำหรับบริบทการปลูกที่แตกต่างกัน ได้แก่ การผลิตสมุนไพรไขมันชั้นแปลงรวมแบบไม่มีโรงเรือน การผลิตสมุนไพรไขมันชั้นแปลงส่วนบุคคลแบบไม่มีโรงเรือน และการผลิตสมุนไพรไขมันชั้นแปลงส่วนบุคคลแบบมีโรงเรือน

4) เกิดการผลิตและพัฒนาหัวพันธุ์ไขมันชั้นพันธุ์ตรัง 1 เพื่อทำพันธุ์และจำหน่ายโดยนวัตกรรมชุมชนที่ใช้รูปแบบการผลิตสมุนไพรในโรงเรือน และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร มีรายได้จากการขายหัวพันธุ์ในฤดูกาลปลูกปี 2566 กิโลกรัมละ 30 บาท รวม 27,300 บาท

5) นวัตกรรมชุมชนที่ปลูกสมุนไพรผันตัวเป็นผู้รวบรวมสมุนไพรไขมันชั้นสดเพื่อนำมาแปรรูปขึ้นต้น ได้แก่ ไขมันชั้นแห้ง และไขมันชั้นผง สมุนไพรอื่น ๆ และผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เกี่ยวข้องเนื่องในพื้นที่การเรียนรู้และจำหน่ายให้กับโรงงานยา และลูกค้าทั้งภายในและนอกพื้นที่ สร้างรายได้เพิ่มขึ้น 92,400 บาท

Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลสิทธิ์, ชนม์ธรรษา กังวานศุภพันธ์, และ ธาธิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาไขมันชั้นสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

6) นวัตกรรมชุมชนต่อยอดการใช้ประโยชน์จากขมิ้นชันที่ไม่ได้คุณภาพ เช่น เป็นเชื้อรา ฝ่อ เนื่องจากน้ำขังในแปลงหรือสภาพอากาศที่ร้อนมากเกินไป โดยนำมาเป็นวัตถุดิบในการย้อมเส้นไหมสีธรรมชาติ ซึ่งให้สีเหลืองที่สด และติดทน โดยไม่ต้องนำไปผสมวัตถุดิบอื่นเพื่อให้ได้สีเหลืองในเฉดสีที่ต้องการ ลดต้นทุนจากการใช้สีเคมีและของเสียจากขมิ้นชัน สร้างอัตลักษณ์เพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ และทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 35,000 บาท ในช่วงเวลา 4 เดือนหลังการเริ่มผลิต

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การอภิปรายผลการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ให้กับชุมชนท้องถิ่น

จากผลการวิจัย ทำให้เกิดรูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” โดยมีการจัดการใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การจัดการให้พื้นที่ปลูกปลอดภัย การจัดการให้ผลผลิตปลอดภัย และการจัดการผู้ปลูกปลอดภัย อาจเนื่องจากเกษตรกรได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนามาตรฐานพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ตลอดห่วงโซ่การผลิต ผ่านกระบวนการ วิธีการ เครื่องมือในการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดเป็นรูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และเกษตรกรเป้าหมาย สอดคล้องกับ Suriyawattayavech (2019) ที่อธิบายว่าการจะทำให้การพัฒนาสมุนไพรมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมุนไพรไทย และเภสัชกรแผนไทย รวมทั้งการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสมุนไพรไทยกับผู้ใช้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทยโดยห่วงโซ่คุณค่าด้านต้นน้ำ (ผู้ผลิต ผู้เก็บ ผู้รวบรวม) ของพืชสมุนไพรในปัจจุบัน มีลักษณะที่ยังไม่เป็นระเบียบแบบแผน โดยในด้านปลายน้ำ (ผู้ผลิต และร้านค้าส่ง/ร้านค้าปลีก) จะมีระเบียบแบบแผนที่ดีกว่า รวมทั้งยังมีความร่วมมือกันในห่วงโซ่คุณค่าแนวตั้ง (Vertical integration) ที่ค่อนข้างน้อย และแทบจะไม่มีความร่วมมือระหว่างกันเลยในห่วงโซ่คุณค่าแนวนอน

การอภิปรายผลการยกระดับมาตรฐานการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตพืชสมุนไพรตลอดห่วงโซ่บนฐานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น

จากผลการวิจัยทำให้ได้แปลงปลูกพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ได้รับการรับรองแหล่งผลิตพืชสมุนไพร ขมิ้นชัน (GAP สำหรับพืชสมุนไพร) จำนวน 30 แปลง (13.43 ไร่) ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในจังหวัดอีสานใต้ และ การผลิตพืชสมุนไพรอินทรีย์ (Organic Thailand) จำนวน 1 แปลง (0.23 ไร่) ผลผลิตต่อไร่ของพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” เพิ่มขึ้น 2.28 เท่า ในฤดูกาลปลูก พ.ศ. 2566 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา อาจเป็นเพราะการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน”

Citation : Suwannaputit, U., Kungwansupaphan, C., & Meecharoen, T. (2025). An Integrated Approach to Developing

Turmeric to Meet Agricultural Standards: Adding Value Through Local Wisdom in Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 9(2), 297 - 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

ที่เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร ทำให้เกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจ มีการฝึกทักษะ ที่ทำให้เกษตรกรสามารถจัดการให้พื้นที่ปลูกปลอดภัย จัดการให้ผลผลิตปลอดภัย และจัดการผู้ปลูกปลอดภัย ตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร สอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าได้ในการผลิตขึ้นชั้นตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกร อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ของ Sangkhachorn, Treewankul, & Sukprasert (2021) พบว่า เกษตรกรมีความรู้ระดับมากเกี่ยวกับการผลิตขึ้นชั้นตามมาตรฐาน GAP โดยมีคะแนนเฉลี่ย 11.01 คะแนน และเห็นด้วยระดับมากเกี่ยวกับการผลิตขึ้นชั้นตามมาตรฐาน GAP (ค่าเฉลี่ย 2.66) เกษตรกรร้อยละ 85.6 ผลิตขึ้นชั้นตามมาตรฐาน GAP โดยปฏิบัติ 8-15 ข้อ จาก 23 ข้อ ซึ่งมีความเป็นไปได้ระดับปานกลางที่เกษตรกรจะผลิตขึ้นชั้นตามมาตรฐาน GAP และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตขึ้นชั้นตามมาตรฐาน GAP ($P < 0.01$) การใช้ปุ๋ยในการปลูกขึ้นชั้น ($P < 0.01$) และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ($P < 0.05$) มีความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ในการผลิตขึ้นชั้นตามมาตรฐาน GAP อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรสนับสนุนให้เกษตรกรปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP ในการผลิตขึ้นชั้นให้ครบทุกข้อกำหนด เพื่อขอ การรับรองมาตรฐาน GAP นอกจากนี้เกษตรกรที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการแบ่งความรับผิดชอบ ช่วยกันคัดสรรขึ้นชั้นพันธุ์ที่มีจำนวนสารเคอร์คิวมินอยด์ในปริมาณที่สูง ช่วยกันป้องกันไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันด้วยการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ และการจำหน่ายผลผลิตให้แก่ผู้รับซื้อ และการสร้างช่องทางการจำหน่ายด้วยการขาย และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายเป็นเครื่องอุปโภค บริโภคในครัวเรือน โดยหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่จะต้องให้การช่วยเหลือด้านต่าง ๆ การกำหนดนโยบายของภาครัฐ และปกครองท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และผลักดันให้เกิดภาคีในการจำหน่ายสินค้า ลดช่องว่างทางการตลาดที่ผู้ขาย (Krajangjaeng & Srisuk, 2022) ทั้งนี้ งานวิจัยมีระยะเวลา 1 ปี จึงเป็นข้อจำกัดในด้านระยะเวลา เนื่องจากขึ้นชั้นใช้เวลาอย่างน้อย 9 เดือน ในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว จึงต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน และแผนในการบริหารความเสี่ยงซึ่งอาจเกิดจากภัยธรรมชาติ และโรค

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

การพัฒนารูปแบบในการสร้างนวัตกรรมชุมชนพืชสมุนไพร “ขึ้นชั้น” จังหวัดสุรินทร์ ที่ผ่านการถ่ายทอดและประยุกต์ใช้จริงในพื้นที่ชุมชนนวัตกรรม จากการถอดบทเรียนเป็นชุดองค์ความรู้พร้อมใช้จากการจัดการความรู้พืชสมุนไพร “ขึ้นชั้น” ประกอบด้วย 1) การพัฒนาและยกระดับพืชสมุนไพร “ขึ้นชั้น” ตลอดห่วงโซ่อุปทาน และ 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คณะผู้วิจัยพบว่า ในการนำเทคโนโลยีพร้อมใช้ที่เหมาะสมด้านกระบวนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชสมุนไพร ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่

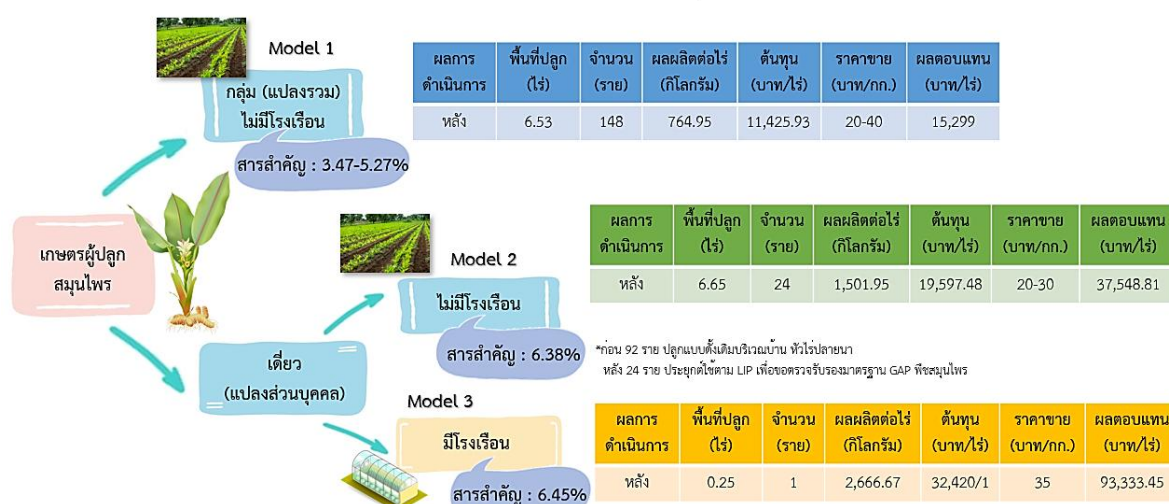
Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลทิพย์, ชนมนัสชา กังวานศุภพันธ์, และ ธาณิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาขึ้นชั้นสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

ดีสำหรับพืชสมุนไพร ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 หมายเลข มกษ. 3502 - 2561 ครอบคลุมข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตพืชสมุนไพร ทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตในแปลงปลูกถึงการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งมีการบรรจุและ/หรือรวบรวมผลิตผลเพื่อจำหน่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้วัตถุดิบพืชสมุนไพรที่มีคุณภาพและปลอดภัย เหมาะสมสำหรับแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สุขภาพ ความปลอดภัย และสวัสดิภาพของผู้ปฏิบัติงาน มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ครอบคลุมการผลิตวัตถุดิบพืชสมุนไพรที่จำหน่ายในรูปผลิตผลสด และพืชสมุนไพรที่ผ่านการลดความชื้น เทคโนโลยีพร้อมใช้ที่เหมาะสมด้านกระบวนการบริหารจัดการแปลงสมุนไพรเข้มข้น และระบบการผลิตสมุนไพรเข้มข้นในโรงเรือน ทำให้เกิด รูปแบบ “การผลิตพืชสมุนไพรเข้มข้น” 3 รูปแบบ ดังภาพที่ 2

Model “การผลิตพืชสมุนไพรเข้มข้น”

ภาพที่ 2 รูปแบบการผลิตพืชสมุนไพรเข้มข้นในบริบทจังหวัดสุรินทร์

1. การผลิตโดยกลุ่มในแปลงรวมแบบไม่มีโรงเรือน เหมาะสำหรับบริบทพื้นที่ที่มีที่สาธารณะที่ยังไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ โดยเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน และมีการรวมกลุ่มในพื้นที่ ต้นทุนน้อยเนื่องจากสามารถระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ประโยชน์
2. การผลิตในแปลงส่วนบุคคลแบบไม่มีโรงเรือน เหมาะสำหรับเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินที่แยกจากตัวบ้าน ต้นทุนน้อยเนื่องจากสามารถระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ประโยชน์
3. การผลิตในแปลงส่วนบุคคลแบบมีโรงเรือน เหมาะสำหรับเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินและสามารถลงทุนสร้างโรงเรือนได้ โดยรูปแบบที่ 3 จะใช้ต้นทุนมากกว่า 2 รูปแบบแรก แต่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่า (ทำน้อยได้มาก) และยังเหมาะสำหรับเกษตรกรที่ต้องการผลิตหัวพันธุ์ขมิ้นชัน

โดยในพื้นที่เป้าหมายที่ผ่านมาไม่เคยมีการผลิตสมุนไพรเข้มข้นในรูปแบบแปลงรวมแบบไม่มีโรงเรือน และการผลิตในแปลงส่วนบุคคลแบบมีโรงเรือน ดังนั้นองค์ความรู้ใหม่นี้จะทำให้นักวิชาการ และเกษตรกร

Citation : Suwannaputit, U., Kungwansupaphan, C., & Meecharoen, T. (2025). An Integrated Approach to Developing

Turmeric to Meet Agricultural Standards: Adding Value Through Local Wisdom in Surin Province. *Journal of Local Governance and Innovation*, 9(2), 297 - 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

สามารถเลือกรูปแบบการผลิตที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เงินทุน และความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทำข้อตกลงความร่วมมือหรือความเข้าใจร่วมกัน และจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนต่อเพื่อน (Peer-to-Peer) เพื่อให้แน่ใจว่าหน่วยงานพันธมิตรในการส่งมอบสามารถดำเนินกิจกรรมและผลลัพธ์ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีกลยุทธ์การถอนตัวออกพื้นที่ (Exit Strategy) ดังนี้ 1) ผลักดันเรื่องสมุนไพร และเกษตรมูลค่าสูงในแผนพัฒนาจังหวัด สุรินทร์ ปี 2568 และโครงการของหน่วยงานภาคีเครือข่าย อาทิ สำนักงานเกษตรจังหวัด สภาเกษตรกร จังหวัดสุรินทร์ และแผนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และยั่งยืน 2) สร้างนวัตกรรมชุมชนให้พร้อมรับ ปรับใช้ ต่อยอด รวมถึงส่งเสริมนวัตกรรมที่มีศักยภาพให้เป็นนายสถานมีความรู้ ทักษะ เข้าใจ ในทุกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ของพืชสมุนไพรเข้มข้น จะทำให้เกิดชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน 3) เชื่อมโยงและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายตลอดห่วงโซ่อุปทานพืชสมุนไพร “เข้มข้น” ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องโดยเครือข่ายนวัตกรรมจะทำให้เกิดการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ/สังคม อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน และ 4) เชื่อมโยงช่องทางการตลาด และทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานสมุนไพรในจังหวัดสุรินทร์ในวงกว้างไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจเกี่ยวกับสมุนไพร โดยเฉพาะเข้มข้น นอกจากนี้เป็นการสร้างประสบการณ์และแรงจูงใจให้กับนวัตกรรม/นายสถานให้มีการขับเคลื่อนงานสมุนไพรเข้มข้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงรักษาคุณภาพการดำเนินตลอดห่วงโซ่ โดยใช้การตลาดนำการผลิตจะทำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้ การขยายผลการวิจัยโดยภาคร่วมดำเนินงาน ได้แก่ นวัตกรรมชุมชน ผู้นำชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ผู้ประกอบการในพื้นที่และเครือข่าย ได้มีการวางแผนการปรับปรุงพัฒนาการผลิตเข้มข้นตั้งแต่ต้นน้ำ เชื่อมโยงกลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในจังหวัดสุรินทร์จากเข้มข้นอย่างยั่งยืน ทั้งในแนวคิด และแนวนอนในระดับต้นน้ำ ดังนี้

การขยายผลในแนวคิด : เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมและครบวงจร ลดต้นทุนการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นวัตถุดิบในพื้นที่ ดำเนินการโดยการขยายพื้นที่ปลูกในพื้นที่สวนครัว/เอกชน โคกหนองนา และนวัตกรรมที่มีศักยภาพในการเป็นผู้รวบรวมผลผลิตสด นำมาแปรรูปเป็นเข้มข้นแห้ง และผง เพื่อจำหน่ายต่อไป โดยมีตลาดรับซื้อที่แน่นอน 3 ระดับ (ตลาดชุมชน ตลาดในจังหวัด และตลาดนอกพื้นที่)

การขยายผลในแนวนอน : เพื่อเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดพืชสมุนไพร ขยายฐานลูกค้า และทำให้เกิดการประหยัดต่อขนาด และเกิดความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ดำเนินการโดยนำต้นแบบการพัฒนามาตรฐาน

Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลสิทธิ์, ขนมนัฐชา กังวานศุภพันธ์, และ ธาณิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาเข้มข้นสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>

พืชสมุนไพร “ขมิ้นชัน” ตลอดห่วงโซ่การผลิต ไปปรับใช้กับสมุนไพรอื่น โดยเฉพาะสมุนไพรประเภทหัว
ได้แก่ ไพล วาน

เอกสารอ้างอิง (References)

- Chokwiwatthan, W. (2004). Quality of herbal medicines. *Journal of Thai Traditional and Alternative Medicine*, 2(2), 84–91.
- Department of International Trade Promotion. (2022). *Herbal products factsheet for March (January–March 2022)*. <https://www.ditp.go.th/post/23802>
- Kongsawat, P. (2023). *Good agricultural practices for herbal plants: “Turmeric” (Curcuma longa)*. Sisaket Horticultural Research Center.
- Krajangjaeng, B., & Srisuk, N. (2022). Marketing mechanisms of Siam red turmeric: A case study of the community enterprise group in Khao Chakan District, Sa Kaeo Province. *Journal of Nakhon Lampang Buddhist College*, 11(1), 71–87.
- Leekaew, P. (2018). Herb-drug interactions of turmeric (*Curcuma longa* Linn.). *Newsletter of Herbal Information*, 35(2), 3–15.
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2021). *Guidelines for promoting appropriate agriculture based on the AGRI-MAP proactive agricultural database: Surin Province*. <http://www.ddd.go.th/Agri-Map/Data/NE/srn.pdf>
- National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards. (2019). *Good agricultural practices for herbal plants (TAS 3502-2018)*. Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- National Herbal Policy Committee. (2023). *The 2nd national herbal action plan B.E. 2566–2570 (2023–2027)*. Division of Herbal Medicine for Economy, Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health.
- Parinyasuthinan, U. (2018). *Community development*. Chulalongkorn University.
- Parthasarthy, U., Johny, A. K., Jayarajan, K., & Parthasarthy, V. A. (2007). Site suitability for turmeric production in India: A GIS interpretation. *Natural Product Radiance*, 6(2), 142–147.
- Praditha, V. S., & Lubis, M. (2024). A theoretical literature review on knowledge management framework. In *Proceedings of the 6th International Conference on Computing and Applied Informatics 2022* (pp. 1–7). Medan, Indonesia.

- Pridakorn, P., & Sitthileart, T. (2021). Research strategies for turmeric (*Curcuma longa*). *Academic Journal of the Association of Private Higher Education Institutions of Thailand (APHEIT)*, 27(1), 63–80.
- Sangkhachorn, M., Treewankul, P., & Sukprasert, P. (2021). Feasibility of turmeric (*Curcuma longa*) production according to good agricultural practices (GAP) standards by farmers in Pa Phayom District, Phatthalung Province. *Journal of Agricultural Science*, 52(2), 107–117.
- Suriyawittayavech, C. (2019). From the 20-year national strategy to the national master plan on the development of Thai herbs through the integration of agricultural education. *Journal of Industrial Education*, 18(1), 240–250.

Citation : อุบลวรรณ สุวรรณกุลสิทธิ์, ขนมนัฐชา กังวานศุภพันธ์, และ ธาธิณี มีเจริญ. (2568). การพัฒนาขมิ้นชันสู่มาตรฐานสินค้าเกษตรอย่าง

ครบวงจร : สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(2), 297 – 314. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2025.38>